

Lördag



Kulturen har gett
Barbro Sundback
utlopp för kreativiteten

Som feminist, socialdemokrat och yrkespolitiker upplevde Barbro Sundback sig ständigt motarbetad. Som kulturarbetare bakom kulisserna har hon däremot fått utlopp för sin kreativa energi. Och nu är det dags att sätta upp musikteatern Katrina igen, säger hon.

På Åland är **Barbro Sundback**, 76, en personlighet som ofta splittrat åsikterna. För en del är hon en förarglig feminist och ett sossespöke, för andra en inspiratör, en pionjär och en eldsjäl.

Men de flesta skulle hålla med om att hon kan uttrycka sig både fränt och humoristiskt. Då HBL tittar in hos Sundback i trähuset på Möckelöbrinken i Mariehamn blir den första frågan vad läsare utanför Åland behöver veta om henne.

– Något om mitt sexliv kanske? Det vill väl alla veta! Nej, förresten, det får jag spara till mina memoarer.

Blir det några sådana?
– Knappast.

Vi slår oss ner i vardagsrummet där en större tavla av **Ragnar Ungern** ackompanjeras av ett flertal affischer av **Helen Schjerfbeck** målningar, en stor favorit. Tjugoåriga katten Smilla kryper upp i soffan och spinner vänligt.

– Hon är en riktig kalaskatt och då vi äter ska hon ha sin egen stol. Jag är väldigt social och bjuder ofta hem obekanta personer jag vill lära känna på middag, men jag vill leva ensam. Jag har aldrig levt längre med någon människa än med katten! säger Barbro Sundback.

Tjugo år är förvisso ett långt liv för en katt, men ännu längre är Barbro Sundbacks politiska värv. Redan 1979 valdes hon in i det åländska parlamentet och fram till 2015 var hon heltidspolitiker. Hon var stridbar ordförande för socialdemokraterna under många år, ordförande för Ålands fredsinstitut och aktiv inom Emmaus.

Men på senare år har Sundback trappat ner på politiken till förmån för sitt kulturella engagemang. Till exempel var hon producent för operan *Lisbeta* som hade premiär på Åland sommaren 2021 och gästspelade i Helsingfors så sent som i april.

Hon berättar att hon visserligen alltid varit intresserad av musik, i synnerhet klassisk musik, men att hennes seriösa kulturengagemang växte fram först kring millennieskiftet då hon med kulturproducenten **Rosie Djupsund** som parhäst åtog sig att ordna en ny premiär för musikteatern *Katrina*, baserad på **Sally Salminens** roman med samma namn. Föreställningen sattes ursprungligen upp på Åland 1997 och i samband med Helsingfors år som europeisk kulturhuvudstad 2000 uttryckte Svenska Teatern önskemål om ett gästspel – vilket det också blev efter mycket hårt arbete.

– *Katrina* är en episk berättelse som alla kan relatera till. När vi spelade på Svenska Teatern i Helsingfors såg jag många gubbar

PROFIL

Barbro Sundback

- **Född:** 1945
- **Familj:** Katten Smilla.
- **Bor:** I Mariehamn
- **Karriär:** Utbildad psykolog, ledamot av Ålands lagting 1979–2015, många olika förtroendeuppdrag genom åren, bland annat ordförandeskap för Ålands fredsinstitut, Emmaus på Åland och Kulturföreningen Katrina.
- **Formativ upplevelse:** Deltog 1981 i den fredsmarsch som gick från Köpenhamn genom Nordeuropa till Paris, en sträcka på 1 300 kilometer i protest mot USA:s utplaceringar av kärnvapenmissiler i Västeuropa: "Det var mitt livs äventyr, jag lärde känna fantastiska människor, förstod att Tyskland inte kunde förbli delat för alltid och beslöt att säga upp mig från mitt jobb då jag kom hem."
- **Om det åländska operandret:** "Det är helt unikt att Åland kunnat producera så många operasångare som i dag är verksamma utanför landskapet. Delvis har det att göra med att här har funnits goda pedagoger. I Katrinas operaproduktioner har det varit viktigt att ha med så många ålänningar som möjligt".

som tårarna bara strittade på. De kom från skärgården, inbillar jag mig, och kände igen den här kvinnan som kämpar för sina barn och sin heder.

Förtrycket mot kvinnor

Efter att den sista föreställningen av *Katrina* var spelad, kom samarbetet med Rosie Djupsund att fortsätta. Också kulturföreningen *Katrina*, som grundats enbart för att möjliggöra ny premiären, överlevde sitt ursprungliga syfte. Ganska snart började de organisera konserter på Åland och sedan 2004 har de ordnat en regelrätt kammarmusikfestival. Och därtill producerat operorna *Magnus-Maria* (2014), *Figaro* (2017) och *Lisbeta* (2021).

Själv är Barbro Sundback noga med att betona att det konstnärliga ledarskapet ska ligga hos proffs och beskriver sin egen roll som en slags "fixare". Samtidigt är det uppenbart att hon varit betydelsefull som bakgrundskraft, idéspruta, organi-

satör och inspiratör – ett engagemang som häromåret gav henne Åbolands svenska kulturfonds pris på 15 000 euro för en eldsjälsgärning.

Både i *Katrina* och i operorna har det funnits en feministisk underton. Där man kan ana en viss resonans med din politiska gärning, eller hur?

– Ja, det har varit viktigt att hitta den sortens projekt. I samtiden verkar det nästan omöjligt att i jämställdhetsfrågor föra en diskussion mellan kvinnor och män. Manlighetsnormen är så osynlig för män, de vet bara att de inte ska vara käringar, feminister eller bögar – det är en icke-identitet – medan kvinnor hela tiden blir påmind om hur de borde vara och se ut och göra och känna och säga. Bryter man mot de här normerna och förväntningarna är man ett hot mot hela systemet.

Just en sådan subversiv figur är Föglöflickan *Magnus-Maria* – enligt egen utsago "kvinna men lite mera man ändå ..." – i operan från 2014, men det faktum att berättelsen utspelar sig för tre hundra år sedan gör dess tematik lättare att prata om, resonerar Sundback. På ett liknande sätt tänker hon sig att berättelsen om *Lisbeta*, baserad på **Carina Karlssons** roman om kvinnorna under de åländska trolldomsprocesserna på 1600-talet, kan vara en ingång till att resonera om mäns våld mot kvinnor på 2000-talet.

– Det är samma förtryck som riktas mot kvinnor i dag, även om det inte tar sig riktigt samma uttryck. Men dagligen dödas kvinnor av sina män, före detta män och andra män. Och jag tycker att det saknas manliga ledare som vågar ta itu med det!

Män har fortfarande makten

Om det blir fler åländska operasatsningar återstår att se, men Barbro Sundback säger att hon är tacksam över de projekt hon fått vara med om under 2000-talet.

– Jag har haft möjlighet att hitta människor som trott på de här idéerna och på mig och velat samarbeta ... Jag skulle nog säga att Emmaus och musiken har varit de områden där jag kunnat utveckla min kreativitet – i motsats till politiken där jag blev motarbetad. Ju bättre idéer, desto hårdare har motståndet varit.

Är det inte så många politiker upplever det?

– Nej, inte de som har makten. Män med makt kan få mycket till stånd ganska fort. Det finns alltid allianser mellan män. Män i politiken



■ Barbro Sundback tycker det vore hög tid för en ny uppsättning av musikteatern *Katrina*, baserad på Sally Salminens roman och uruppförd för drygt 20 år sedan med musik av Jack Mattsson och med Gun Sjöroos, Annika Sjölund, Sören Lillkung i centrala roller.

FOTO: KJELL SÖDERLUND

umgås ofta helt naturligt med män i det ekonomiska toppskiktet, på Åland inom fotobollen, Paf och jordbruksorganisationerna. Och sen är jag också socialdemokrat. Då var man fel så fort man öppnade mun.

Under sina över femtio år i offentligheten har Sundback ändå sett vissa förbättringar: jämställdhetsfrågorna har kommit upp på agendan och kvinnor når mer ofta framstående positioner i samhället.

– Men när det gäller den ekonomiska makten är förskjutningarna ganska små. Och det absurda är att även om män har så många privilegier så mår de mycket sämre: de tar



NYHETSCHEF
Fredrik Sonck
fredrik.sonck@hbl.fi

Facebook: HBL Kultur
Twitter: @hblwebb
Instagram: @hufvudstadsbladet



livet av sig, de kör ihjäl sig, de super ihjäl sig och de blir deprimerade. Alla mår dåligt av ojämställdheten.

Klassamhället Åland

För en utomåländsk läsare kan det vara skäl att påminna sig om att socialdemokraterna på Åland aldrig varit något maktparti. I modern tid har de borgerliga åländska partierna lagt beslag på mellan 80 och 90 procent av rösterna i lagtingsvalet.

Också kulturellt sett är Åland ett borgerligt präglad samhälle. Historiskt har ålänningarna byggt mycket av sin kulturella självförståelse på sjöfarten, bondeseplatserna och entreprenörsandan. Om det är

någon som beundras och idealiseras på Åland är det redare och affärsmän som **Gustaf Eriksson**, **Algot Johansson** och i dag **Anders Wiklöf**, säger Barbro Sundback.

Med det i åtanke är det intressant att det verk som ligger närmast till hands att betrakta som den åländska litteraturens portalverk utmanar den här bilden. Sally Salminens roman från 1937 om den utfattiga österbottniska immigrantkvinnan som trälär för storbönder, förlorar sina söner på havet och sätter sig upp mot rika redare är lätt att läsa som arbetarlitteratur.

– Min mormors bror Uno Markström var fotograf då Sally Salminen kom på besök till Mariehamn

efter att ha vunnit pris för *Katrina* – och visst var mottagandet från det offentliga Ålands sida lite svalt eftersom det var en klasskampskildring. Det var lite att kacka i eget bo att skildra ålänningar i en ofördelaktig dager, som hon gjorde med de här redarna.

Hur mycket av ett klassamhälle är Åland i dag?

– Det är klart att det finns klasskillnader. Den relativa fattigdomen är i dag lika stor på Åland som i resten av riket, runt tolv procent: ofta är det äldre kvinnor eller yngre män som inte klarar av att leva självständiga liv. Men en viktig skillnad jämfört med andra klassamhällen

är att de sociala avstånden mellan folk är korta.

I den bemärkelsen är och var Åland ett gott samhälle, säger Sundback. I sitt sommarprat i Ålands radio i år resonerar hon om hur man i en välfungerande demokrati kan uppskatta sina politiska motståndare, och absolut inte se dem som fiender. Själv är hon i likhet med Sally Salminens hjältinga också en slags inflyttare då hon kom som trettonåring från Vasa till Mariehamn i slutet av 1950-talet.

– Jag hade redan då tillbringat mina somrar här hos min mormors släkt på Strandgatan och det var en dröm för mig att flytta hit. Det var mycket tuffare att växa upp i Vasa,

som var fattigare och hade många krigsskadade män och språkstrider och klasskamp. Här var alla så snälla, tyckte jag, och vi hade stor frihet och fick leka hela dagarna.

Vad drömmer du om i dag?

– Vi vill sätta upp musikteatern *Katrina* igen! Riktigt när och hur återstår att se, men det har snart gått 25 år och det är många som inte upplevt den. Det vore en jättebra satsning inte bara för Åland, utan skulle ge möjlighet för unga ålänningar att få vara med i en stor produktion.

Fredrik Sonck
fredrik.sonck@hbl.fi